

HET VERHAAL ACHTER EEN OUDE REKENING

Gekocht op de Haagse boekenmarkt voor enkele euro's: een stapeltje oude rekeningen, waaronder die van de Fabrick van Rollend Materieel H.W. Rübenkamp & Co. in Oegstgeest bij Leiden (zoals de rekening vermeldt). Wat is het verhaal achter deze rekening, die inmiddels ruim een eeuw oud is?

J.W. Rübenkamp (1817-1887) was de vader van H(ein) W. Rübenkamp (1863-1937). Hij kwam in 1858 van Vlaardingen naar Oegstgeest, waar hij als smidsknecht aan het werk ging. Zijn zoon nam na zijn dood in 1887 de smederij op de hoek van de Geversstraat en de Deutzstraat over. Het bedrijf groeide als kool en was al spoedig een 'wagenfabriek' en vervolgens een 'fabriek van rollend materieel', zoals de rekening uit 1910 laat zien.

Maar de zoon had ook andere interesses: in 1919 werd hij wethouder van de gemeente Oegstgeest. Dat bleef hij tot 1932. In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw was hij naast wethouder vooral ook directeur van een maatschappij voor exploitatie van bouwgrond, die in Oegstgeest opereerde.

Vanaf 1919 liet hij de wagenfabriek over aan zijn compagnon, P.M. Sourdijn. Die kon het echter niet bolwerken tegen de opkomende autoindustrie. En zo verdween de wagenfabriek in de historie. (W.B.)

STIEF
TIJDSCHRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN WERKEND LEIDEN

€ 2,75

JAARGANG 23 NUMMER 1 MAART 2012

Herontwikkeling meelfabriek

Erfgoed industriestad Leiden

Scholen als monument

Roerend erfgoed

Colofon

Stielz Jaargang 23 (2012) Nummer 1
ISSN 0928-9437

Stielz stond oorspronkelijk voor StielZaken als uitgave van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (Stiel). Deze stichting ijvert voor de opsporing en behoud van monumenten van bedrijf en techniek in Leiden en omgeving. Stiel verstaat onder monuminten niet alleen oude fabrieken, maar ook winkels, pakhuizen, bruggen, stations en nutsbedrijven. Sinds de oprichting van de stichting in 1987 is dankzij haar inspanningen een groot aantal complexen op de plaatselijke en landelijke monumentenlijsten geplaatst. Verder onderzoekt en beschrijft Stiel de geschiedenis van Leiden als vooraanstaande industriestad. Met de ondertitel 'geschiedenis van werkend Leiden' gaat dit blad een stapje verder dan de formele doelstelling van de stichting: de beschrijving van de recente sociaal-economische geschiedenis van Leiden en omgeving.

Secretariaatsadres Stiel

Postbus 4021, 2301 RA Leiden. Tel. 071-5125877; e-mail: info@stiel-leiden.nl. Nieuwe donateurs, die ons werk willen steunen, kunnen zich voor minimaal € 15 per jaar aanmelden. Bedrijfsdonateurs betalen minimaal € 50 met recht op een advertentie in dit blad. Het verschuldigde bedrag kan worden overgemaakt op Postbank 10.39.391. Donateurs ontvangen het blad gratis. Losse nummers € 2,75.

Website Stiel:

www.stiel-leiden.nl

Redactie Stielz

Wibo Burgers, De Fruittuinen 70, 2132 NZ Hoofddorp, tel. 023-5632725, e-mail: wibo.burgers@wxs.nl. Stielz volgt de spellingregels van het Witte Boekje (Genootschap Onze Taal).

De auteurs en de redactie hebben hun best gedaan de rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Waar dit om praktische redenen of op korte termijn niet mogelijk bleek, kunnen de rechthebbenden zich wenden tot de redactie van STIELZ.

Distributie

Mevr. N. Bavelaar, Hugo de Grootstraat 28, 2311XX Leiden, tel. 071-5149863.

Druk

Elvé, Leiden, www.drukkerijlaborvinct.nl

Ontwerp omslag

Donna Smith

Lay-out

Grafisch Bureau Christine van der Ven, Voorschoten

Medewerkers aan dit nummer

Niek Bavelaar is 'huisfotograaf' van STIEL. Tel. 071-5149863; e-mail: njbavelaar@casema.nl. Henk Budel is bedrijfskundige en kunsthistoricus. Wibo Burgers is journalist en kunsthistoricus. Joop Gijsman is oud-ondernemer en penningmeester/wnd. secretaris van STIEL. Gerard van Hees is voorzitter van STIEL. Walter van Peijpe is raadslid van GroenLinks. Gerard J. Telkamp is historicus.

Stielz komt tot stand dankzij steun van de volgende Leidse bedrijven
Dieben BV Beheersmij

Bestuur Stichting Industrieel Erfgoed Leiden
G. van Hees, voorzitter, J.J. Gijsman, wnd. secretaris/penningmeester, H.J. Korthof, tweede secretaris, mr.ir. L. Barendregt, ir. P. Buring, drs W.B. Burgers, mr. J.J. Turenhout

Ere-voorzitter: Ing. drs H.J. Budel

Dat ons blad Stielz wordt gewaardeerd en tot in lengte van jaren wordt bewaard blijkt uit deze foto. Donateur Nico Ravensbergen neemt hier de jaargangen van het blad, die hij heeft laten inbinden, in ontvangst. Nico zegt daarover: "Ik heb nu drie prachtig ingebonden werken, die een sieraad voor de boekenkast zijn." De jaargangen zijn ingebonden bij de boekbinderij Papyrus op de Vollersgracht 14 in Leiden. Mevrouw Wilma van Driel zwaait daar al tien jaar de scepter. Zij geeft ook les aan leerlingen die het vak van het boekbinden onder de knie willen krijgen. Momenteel zijn er ruim vijftig leerlingen.

INHOUD

3 Herontwikkeling meelfabriek begint eind 2012

4 Ondergang Van der Klaauw-toren nabij

5 Column Henk Budel

6 Het erfgoed van een industriestad

11 Rubriek Monument: Roerend erfgoed in opmars

12 Schoolvoorbeelden van monumenten in Leiden

15 STIEL in het jaar 2011

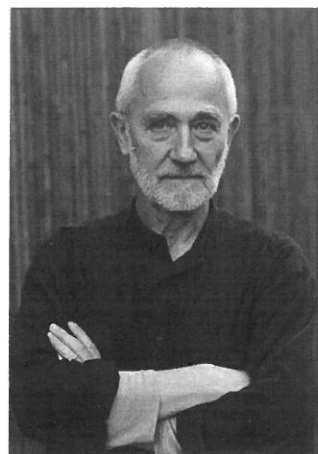
18 Uit Leiden & regio

Omslagfoto: Het Parmentier-complex: industrieel erfgoed dat verloren ging.

HERONTWIKKELING MEELFABRIEK BEGINT EIND 2012

Tegen het eind van dit jaar gaat de herontwikkeling van de Leidse meelfabriek van start, zo is meegedeeld door Van der Wiel Bouw, de ontwikkelaar van het Leidse megaproject.

In tegenstelling tot eerdere plannen zal niet worden begonnen met woningbouw. Dat laatste zal pas gebeuren wanneer 80 procent van de woningen is verkocht. In het nieuwe bouwschema wordt begonnen met de bouw van een groot Spa & Wellnesscenter in de voormalige meelopslag. Het zeven verdiepingen tellende gebouw krijgt vijf verdiepingen, vol met sport- en ontspanningsmogelijkheden. De opening van het Spa & Wellness Center staat voor medio 2014 in de agenda. De hele herontwikkeling van het Meelfabriekcomplex zal vijf jaar vergen.

Architect Peter Zumthor.

Direct na de eerste fase wordt een parkeergarage voor vierhonderd auto's, veertig luxe koopappartementen en vijftig huurappartementen, bestemd voor studenten, tot stand gebracht. Verder komt er een hotel met ongeveer zeventig kamers. Het herontwikkelde meelfabriekcomplex moet het centrum worden van een "creatieve" wijk. Daarvoor biedt

het ontwerp van de Zwitserse architect Peter Zumthor alle gelegenheid.

Momenteel wordt er hard gewerkt om alle vergunningen te bemachtigen. Intussen is het project door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aangewezen als schoolvoorbeeld van vernieuwende gebiedsontwikkeling. Daardoor wordt het gemakkelijker het enorme project te financieren.

Meelfabriek De Sleutels.

ONDERGANG VAN DER KLAAUW-TOREN NABIJ

De ondergang van de Van der Klaauwtoren lijkt bezegeld. De Raad voor de Cultuur is van oordeel dat het gebouw onvoldoende kwaliteit heeft om rijksmonument te worden. Daarmee komt sloop van het karakteristieke Leidse gebouw in zicht.

Wél erkent de Raad voor Cultuur de architectuurhistorische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden van de Van der Klaauw-toren, maar dat geldt alleen voor het lokale en regionale niveau. De Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL) heeft ervan afgezien om bezwaar aan te tekenen tegen deze beslissing. Al eerder heeft de gemeente Den Haag de aanvraag om de toren de status van gemeentelijk monument te geven en het gebouw zo te bewaren van de hand gewezen. Het is niet te verwachten dat het gemeentebestuur op die beslissing zal terugkomen, ondanks een positief ad-

vies van de monumenten-selectiecommissie.

De universiteit van Leiden, eigenaresse van de toren, geeft de voorkeur aan een nieuwe appartemententoren en gaat daarmee voorbij aan de culturele waarden die bij de Van der Klaauw-toren in het geding zijn.

Petitie

Walter van Peijpe heeft namens de GroenLinks-fractie in de Leidse gemeenteraad een petitie opgesteld, waarin aan de universiteit Leiden en de gemeente wordt verzocht de sloop van de Van der Klaauw-toren nog eenmaal te heroverwegen. Ook STIEL geeft steun aan deze petitie, die als een ultieme reddingspoging voor de toren kan worden beschouwd.

De tot ondergang gedoemde Van der Klaauw-toren.

ADVERTENTIE

GERARD J. TELKAMP

historicus, redacteur, copywriter

opdrachtonderzoek & eindredactie

PUBLICATIEBUREAU KAMPONG

geschiedenis van
bedrijven, gebouwen en families

Tesselschadestraat 38-A,
2332 BL Leiden
071-5315747
gerardjtelkamp@hetnet.nl

suzanne 20 fischer
bouwhistorisch onderzoek e eeuwse monumenten

gsm 06.54 78 77 56 mail@suzannefischer.nl
hofbrouckerlaan 10 2341 LN oegstgeest tel. 071.7850073
www.suzannefischer.nl

COLUMN – HENK BUDDEL

ERFGOED IN OVERVLOED

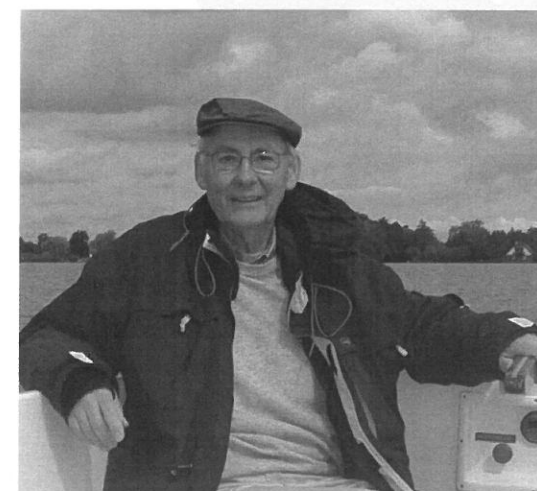
De Van der Klaauwtoren aan de Kaiserstraat krijgt geen monumentale status en niets lijkt een sloopvergunning meer in de weg te staan. STIEL echter verzet zich tot het uiterste tegen afbraak. Onwillekeurig komt bij mij het beeld op van een dappere Marianne met Frygische muts, op de barricade moedig zwaaiend met de vlag van het industrieel erfgoed en zich tot de laatste snik verzettend tegen de aanstormende projectontwikkelaars. Want de toren prikkelt, hoe dan ook, de verbeelding. Juist daarom betwijfel ik of dit bouwwerk zo'n goed voorbeeld is van de schriele wederopbouwarchitectuur, zoals STIEL betoogt. De aan monumentalisme verknochte Delftse Schoolarchitect Gijsbert Friedhoff liet zich misschien eerder inspireren door de robuuste toren van Babel. In de verbeelding van de schilder Pieter Brueghel de Oude, een burcht van hoog opgaand metselwerk, zich schrap zettend in plumpe muurdammen en uitmondend in de wolken.

De Leidse toren is, jawel, in de wederopbouw-tijd, gesticht door de Universiteit, bestemd voor biologie en daarna nog eens hergebruikt voor iets onduidelijks. Zwaait Marianne dan wel terecht met de vlag van het industrieel erfgoed?

Nee, dunkt me. Toch hoeft dat niet af te doen aan een pleidooi voor behoud. STIEL past de vrijheid om op te komen voor karakteristieke gebouwen die niet vanzelfsprekend passen in de gangbare canon van historie en cultuur.

Er is misschien wel een ander probleem. En dat is wat staatssecretaris Rick van der Ploeg (door STIEL geëerd met de Gietijzeren Kandelaar wegens zijn verdiensten voor het industrieel erfgoed), al tien jaar geleden, noemde: "Erfgoed in overvloed".

Erfgoed loopt ons vandaag de dag helemaal

over de schoenen. De gelovigen stoppen met kerken en honderden, misschien wel duizenden, kerken staan leeg. Tienduizenden boeren stoppen met boeren en idem zoveel boerderijen raken onbewoond. Daaronder zijn vast wel duizenden wederopbouwboerderijen. Een dagelijks groeiende groep klanten koopt op internet en er vallen al winkels stil in de Breestraat. Met postkantoren, politiebureaus in de wijk, brugwachtershuisjes en met klein erfgoed zoals knipperbollen, brandmelders, telefooncellen en gietijzeren brievenbussen met drukwerk-opening ging het dezelfde kant op.

In een tiental jaren veranderde ons straatbeeld meer dan in de hele negentiende eeuw. Allemaal erfgoed dat niet past in een canon, maar wel geschiedenis vasthoudt van leven en werken van alledag in Nederland. Wie redt het of denkt op z'n minst na over een beredeneerde keuze uit de overvloed?

De wereld van STIEL uit 1987, het overzichtelijk landschap van een voltooide industriële revolutie in een Hollandse stad, is drastisch veranderd. Nieuwe revoluties in dienstverlening, informatie en communicatie volgen elkaar steeds sneller op.

Wat nu?

Je kunt, zoals de vereniging De Hollandsche Molen, alleen die eerste revolutie omarmen en je neus ophalen voor stoom en alles wat nog daarna kwam. Je kunt ook, zoals STIEL, het begrip erfgoed van bedrijf en techniek proberen levend te houden. En lang voordat een nieuwe canon is uitgevonden, beproefd en aanvaard, tentatief omgaan met de overvloed. Dat doe je door op te komen voor wat op je pad komt, zoals de toren van Van der Klaauw. Een object dat niet te vinden was in de ellenlange inventarislijsten van Leids industrieel erfgoed die STIEL eind jaren tachtig opstelde.

De vroegere broodfabriek Ceres en later de Coöperatie Vooruit, het eerste Leidse gebouw dat door toedoen van STIEL behouden bleef.

BIJ HET ZILVEREN JUBILEUM VAN STIEL HET ERFGOED VAN EEN INDUSTRIESTAD

Hoe is de industriestad Leiden in de afgelopen decennia omgegaan met het erfgoed uit deze sector en wat is het aandeel van STIEL daarin? Die vraag staat centraal in dit verhaal. De Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL) bestaat in mei aanstaande een kwart eeuw. Een terugblik op vervlogen jaren is dus heel passend.

Eerst was er de grote sloop van bedrijfscomplexen vanaf de jaren zestig waarover niemand zich druk maakte. Meer dan dertig fabriekscomplexen werden geveld. Pas later, in de jaren tachtig en negentig, ontstond er een tegenbeweging, waardoor nog een beperkt aantal industriële gebouwen de

herinnering aan de industrieperiode levendig houdt. Een goed voorbeeld daarvan is het Scheltema-gebouw, eens een wollendekenfabriek, nu een sfeerrijk centrum voor tentoonstellingen, een restaurant en zo meer.

We schrijven het jaar 1950. Aan het begin van de jaren vijftig had Leiden nog het aanzien van een echte industriestad met rokende schoorstenen en stampende machines. Maar dat ging veranderen. Vanaf de jaren zestig verdwenen de textielfabrieken, de conservenindustrie, de grote drukkerijen en tot slot ook de metaalnijverheid uit de inmiddels verpauperde fabrieksstad. Leiden maakte daarna een sprong naar de moderne tijd én een nieuwe toekomst: de stad werd een centrum van hightech bedrijvigheid, van onderwijs, wetenschap en gezondheidszorg, een ware metamorfose.

De uittocht van industriële bedrijven uit de stad begon in de jaren zestig en liep door tot in de jaren tachtig. De

voornaamste oorzaken van deze leegloop, die ook in andere steden met industrie optrad, waren de introductie van nieuwe productiemethoden en de sterke concentratie van bedrijven ten behoeve van een meer efficiënte productie. In enkele decennia verdwenen bijna zeventig industriële bedrijven uit de stad. Van de panden van deze bedrijven werden zo'n dertig gebouwen voor een ander doel gebruikt, minder dan de helft dus. De resterende fabrieksgebouwen werden gesloopt. Daartoe behoorden de fabrieken van de Koninklijke Nederlandse Grofsmederij, veel textielindustrieën, de Hollandse Constructie Groep, fa. Nieuwenhuizen (De Sleutels, conserven), de chemische industrie Lilo en de scheepswerf De Hoop v/h Boot. Om maar een greep uit een lange lijst te doen.

Noch de gemeente Leiden, noch particuliere eigenaren uit die tijd hadden oog voor mogelijk hergebruik van fabriekspanden. De weg naar nieuwbouw ging bijna steeds via sloop. Daarover zei mr.ir. L. Barendregt, indertijd directeur van Gemeentewerken (1982-1993) en tegenwoordig bestuurslid van STIEL, in een tijdschriftartikel in 1999 dat destijds 'niemand zich druk maakte over de sloop'. Hij komt tot de slotsom dat ten minste tussen de dertig en veertig bedrijfscomplexen in Leiden zijn gesloopt. Barendregt meent overigens 'dat het verlies niet al te groot is geweest omdat voor de grote complexen echt geen nieuwe functies voorhanden waren'.

Onbekend begrip

Industriële archeologie was in die dagen een nog onbekend begrip. Het ontstond in het midden van de jaren vijftig in Engeland, dat ook al vooropgelopen had bij de totstandkoming van de industriële revolutie. De Engelse historicus Michael Rix lanceerde het begrip in 1955 en pleitte voor het behoud van oude industrieën en technieken, vooral om toekomstige generaties een beeld te kunnen geven van de wijze waarop hun voorouders werkten. Tegenwoordig wordt in ons land gesproken van industrieel erfgoed, vooral omdat het woord archeologie in de eerste omschrijving misverstanden zou kunnen wekken.

Tegen het eind van de jaren zestig ontplooi de industriële archeologie zich ook in landen als België en Duitsland, die al vroeger dan ons land een industriële ontwikkeling kenden. In Nederland kwam de aandacht voor de industriële archeologie pas op gang in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Een begin was de tentoonstelling 'Ontworpen in de negentiende eeuw', die in 1972 werd gehouden in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Voor het eerst was er aandacht voor bouwkundige prestaties uit de negentiende eeuw en in het bijzonder het gebruik van ijzer als bouw materiaal voor nieuwe typen van gebouwen als waterto-

rens, stations, bruggen en dergelijke. In 1974 werd door de technische musea in ons land de werkgroep Industriële Archeologie opgericht, die tot taak kreeg de inventarisatie van industriële monumenten ter hand te nemen.

In de loop van de jaren tachtig van de vorige eeuw kreeg de industriële archeologie in ons land steeds meer voet aan de grond. Vooral in de stedelijke gebieden werden verenigingen tot behoud van industrieel erfgoed opgericht. Industriële monumenten werden geïnventariseerd, gefotografeerd en van een waardering voorzien. Er kwam een overkoepelende organisatie, de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN). 1996 werd uitgeroepen tot het Jaar van het Industrieel Erfgoed en werd daarmee een topjaar voor de activiteiten van de tientallen vrijwilligersorganisaties op dit gebied.

De aandacht voor het industrieel erfgoed mag dan in ons land laat op gang zijn gekomen, er zijn ook voorlopers geweest. Zo werd in 1933 door een actie van ingenieurs het stoomgemaal Cruquius in de Haarlemmermeer, daterend van 1850, van de sloop gered. Nu is het een waterbouwkundig monument van formaat!

Leiden kwam, waar het gaat om het industrieel erfgoed, pas in de jaren tachtig in zicht. De officiële oprichting van STIEL, de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden, vond plaats op 27 mei 1987, maar ook in 1986 waren er activiteiten van de voorganger van STIEL, de Werkgroep Industrieel Erfgoed Leiden (WIEL). Eerder al, in 1982, publiceerden de Leidse historici H.A. Diederiks en H.D. Tjalsma het artikel *Negentiende en twintigste eeuwse fabrieksgebouwen in de Leidse binnenstad*. Het werd gepubliceerd in het tijdschrift *Industriële archeologie* en is het eerste artikel dat over dit onderwerp, de geschiedenis van de nijverheid in Leiden, verschijnt. Oprichters van WIEL (en daarmee van STIEL) zijn Henk Budel (tot 2000 voorzitter) en Heiko Tjalsma (lange tijd vice-voorzitter).

Meelfabriek

De kersverse stichting kreeg het direct voor de kiezen: in juni 1988 werd de Meelfabriek de Sleutels gesloten en begon de strijd om het behoud van dit fabriekscomplex. En nu, na meer dan twintig jaar, is de kolos nog steeds niet weg te denken uit het bestaan van de organisatie. In deze dagen praat STIEL met andere betrokkenen over de toekomst van de fabriek, die sinds het jaar 2000 op initiatief en door inzet van STIEL rijksmonument is. Het feit, dat de fabriek er nog steeds staat en er uitgegaan wordt van een toekomst voor het complex, kan ook zeker mede op het conto van STIEL worden geschreven.

Wie de meer dan twintig jaren van STIEL en haar streven naar behoud van industriegebouwen overziet, zoekt

TIG MEELFABRIEKEN

STILGEVALLEN FABRIEKSGEBOUWEN KRIJGEN VAAK EEN NUTTIGE HERBESTEMMING

Architect denkt aan 'jukebox-parkeren' in historische graanopslagplaatsen aan IJ-oevers

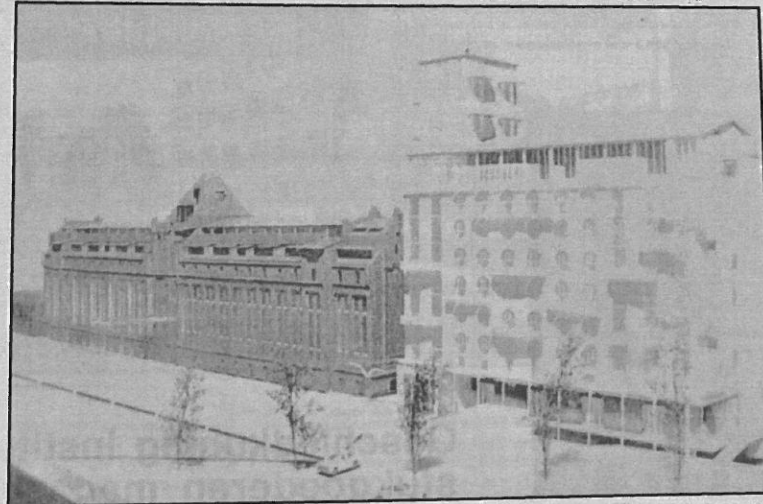
Bedrijfjes en woningen kunnen silo's redden

Van onze verslaggever
JAAP HUISMAN

AMSTERDAM — Er daagt een tweede leven voor de graansilo Korthals Altes aan de Westerdoksdijk in Amsterdam, een van de gezichtsbepalende gebouwen aan de IJ-oevers. De silo kan net als zijn jongere soortgenoot ernaast behouden blijven als er 51 woningen en 144 kleine bedrijfsruimten in worden gevestigd, zo heeft het ontwikkelingsbureau De Realiteit berekend. De bouwkundige investering zou omstreken de 48 miljoen gulden bedragen, prijstpeil 1995, wanneer het project zal worden opgeleverd.

De graansilo is ontworpen door de Delftse architect J. Klinkhamer, die het gebouw samen met zijn Amsterdamse collega A. van Gendt heeft uitgevoerd in 1887. Van Gendt is vooral bekend als bouwmeester van het Concertgebouw. De silo, met zijn gesloten gevel en symmetrische opbouw, werd enkele jaren geleden heersend door muziekcentrum De Ubbekker, dat er zijn centrum voor nieuwe muziek wilde vestigen. Toen De Ubbekker besloot de architect Herman Hertzberger te vragen om nieuwbouw, ontstond er onzekerheid over de bestemming van de kolossale silo. Het gebouw staat inmiddels op de rijksmonumentenlijst en is gekraakt.

In het plan voor de IJ-oevers ontveest een functie voor het gebouw. Zeker is dat de tweede silo die in 1952 naast de Korthals Altes werd gebouwd, zou moeten wijken ten behoeve van de J-boulevard en metruin naar het westen. Architectenbureau J. van Stigt heeft nu voorgesteld het westraas te versmallen, waardoor de jongste silo kan worden gehandhaafd. Bovendien geven de woningen op het bestaande

De twee graansilo's aan de Westerdoksdijk in Amsterdam; links de uit 1887 daterende stenen 'Korthals Altes', rechts de in 1952 bijgebouwde betonnen silo.

Korthals Altes met zijn verticale lijnen wordt opgebroken waarbij die verticale geleiding gehandhaafd blijft. Aan de kop van de gevel heeft het bureau een restaurant gepland, terwijl parkeerplaatsen onder de kade zijn voorzien.

bemeten kade; ook heeft de ondergrondse parkeergarage niet te worden uitgerust met faciliteiten als ventilatie. De betonnen graansilo — geen monument — verandert het meest van gedaante. Wat nu een onkenbare hui-

ten. In de kern van de silo zullen vloeren moeten worden gelegd, omdat de silo nu bestaat uit een reeks schachten. De gevel mag niet worden aangetast; balkons zijn daarom in dit monument uitgevoerd. In de kern van de silo zullen vloeren moeten worden gelegd, omdat de silo nu bestaat uit een reeks schachten. De gevel mag niet worden aangetast; balkons zijn daarom in dit monument uitgevoerd.

TIG MEELFABRIEKEN OVER DEZE KNIPSELKRANT

Moeten de slouers hun gang gaan en Meelfabriek afbreken of juist de Gemeente naar STIEL en naar vele anderen en mag gebouw blijven staan? Iedereen krijgt nu kans om zijn mening te zeggen in Stielz.

Maar als de betonnen reus blijft staan, wat betekent dat dan?

De gemeente geeft f. 200.000. Het honderdduizend gulden uit voor maquette, computer-beelden, maar wordt u daarmee het goede been gezet?

In elk geval zet de gemeente u met een been, want u zit nu wel in de maquette van een al veel ervaring is opgedaan in vinden van een nuttige herbestemming grote fabrieksgebouwen, zoals de Meelfabriek. Albrecht is er door niet meer bij. Deze kraan, big voorbeelden van zien. Daaruit een beetje opmaken wat herbeste werkelijk betekent.

Wibo Burgers stelde J. H. MEELFABRIEK samen. Hij selecteerde artikelen herbestemming uit verschillende dag- en tijdschriften. Bij elk artikel is vermeld. De samensteller kreeg veel andere STIEL-vrijwilligers.

De oplage van J. H. MEELFABRIEK stude en het drukken kostte f. 2500,- (ruwveertig honderd gulden).

J. H. MEELFABRIEK wordt in de van de Meelfabriek foto's aan huis van groep af te halen bij de Oudekerkplein de Nieuwstraat of bij de Nieuwe, of de het Stadhuus en bij de van het Stads aan de Langebrach of bij de Stads STIEL Joop Gysman Hagenwaard 127 5125877. J. H. MEELFABRIEK verzoek ook toegesonden.

Een andere van de talloze publicaties over de Meelfabriek die in de loop der jaren verschenen. Het gaat om een brochure van de gemeente Leiden en een actiekant van STIEL.

monumentenlijst. Dat gaf althans enige bescherming voor het desbetreffende pand. De taakgroep ging voor de waardering van de panden uit van criteria als de herinneringswaarde, de historische waarde, de zeldzaamheidswaarde, de wetenschappelijke waarde, de educatieve waarde en de gebruiks- en/of economische waarde.

De eerste aanvraag van deze taakgroep werd ingediend op 28 mei 1991 en ging over het pand van de voormalige broodfabriek 'Ceres' en later de coöperatie 'Vooruit' aan de Korevaarstraat. Voorzitter van de gemeentelijke monumentencommissie was mr. P. Olivier; Marja Kroef leidde aanvankelijk de Taakgroep Selectie van STIEL, later werd zij opgevolgd door Wibo Burgers. In de brief wordt onder meer gezegd dat het een goede zaak zou zijn als bedreigde objecten zoveel mogelijk prioriteit krijgen. Dat gold zeker voor de vroegere broodfabriek, want er waren plannen voor sloop en woningbouw. Op 1 november 1993 kwam het verlossende bericht: het Leidse gemeentebestuur besloot in principe het pand te behouden. Het is een van de grootste successen van de stichting. Half november 1995 is de feestelijke opening van de 'Vooruit', het nieuwe onderkomen van de woningbouwvereniging Zijl en Vliet. De toenmalige wethouder Van Rij zei bij die gelegenheid: 'STIEL heeft ons de ogen voor het industrieel erfgoed geopend.'

Parmentier-complex

De Taakgroep Selectie ging door met zijn activiteiten tot in de tweede helft van de jaren negentig en werd daarna opgeheven bij gebrek aan relevante panden. Veel was er

vóór het ontstaan van STIEL en de Taakgroep Selectie verloren gegaan, maar ook werd een aantal panden dat de moeite waard was, behouden. Wie de verslagen van de taakgroep doorbladert, kijkt vooral naar de successen zoals de 'Vooruit', het Sijthoff-gebouw aan de Doezastraat en de dekenfabriek Scheltema, naar de herplaatsing van de Peperbus op het Vrouwenkerkhof, na jaren, dat wél.

Maar natuurlijk waren er ook tegenvallers, zoals het verdwijnen van het Parmentier-complex aan de Lammermarkt, een vroeg-moderne textielfabriek uit 1865 en een perfect voorbeeld van industriearchitectuur in een stedelijke omgeving.

Toch heeft STIEL tal van activiteiten ontwikkeld om de ondergang van het Parmentier-complex te voorkomen. Zo was er op 7 juli 1990 een demonstratieve optocht naar de Parmentier-panden aan de Lammermarkt. Drie jaar later ging het fabriekscomplex echter ten onder. In 1995 werd op instigatie van STIEL een gedenkplaat geplaatst in de nieuwbouw aan de Lammermarkt op de plaats van het voormalige Parmentier-complex.

Wat hebben de activiteiten van de Taakgroep Selectie van STIEL opgeleverd? Wie de balans opmaakt komt tot de slotsom dat het werk van deze groep heeft bijgedragen tot het behoud van zo'n dertig industriële panden, die de moeite van het bewaren waard bleken. In alle gevallen was hergebruik van de panden een doorslaggevende factor voor het behoud ervan. Dat is een algemene regel geworden: zonder hergebruik is er geen overlevingskans.

Hoe is Leiden omgegaan met de erfenis van haar verleden als industriestad? Aanvankelijk had de stad in het geheel geen omgang met haar industrieel verleden, waardoor veel verloren is gegaan aan interessant erfgoed. Daarbij moet wel bedacht worden dat in die moeilijke decennia er weinig eer te behalen viel. Er waren wel andere dingen om je mee bezig te houden, zoals een torenhoge werkloosheid. In een later stadium is het mogelijk gebleken een aantal industriële gebouwen te behouden. Daarbij heeft STIEL een niet te verwaarlozen rol gespeeld. Of, zoals erevoorzitter Henk Budel enkele jaren geleden zei: 'Leiden zou er wat anders hebben uitgezien zonder STIEL.'

Wibo Burgers

De Meelfabriek De Sleutels, die nog steeds niet weg te denken is uit het bestaan van STIEL.

Bent u geïnteresseerd in het Leidse en regionale Erfgoed en wilt u graag het beroemde Leids Jaarboekje gratis ontvangen, dan kunt u niet zonder het lidmaatschap van de Vereniging Oud-Leiden.

HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

Opgericht 5 november 1902

De contributie bedraagt € 20,- per jaar; jongeren tot 25 jaar betalen slechts € 12,50. Door overmaking van dit bedrag op Postbankrekening 17 52 28 o.v.v. "nieuw lid" bent u lid van de Vereniging Oud-Leiden.

Postbus 917, 2300 AX Leiden, www.oudleiden.nl

Dirk van Eck-Stichting Sociale en economische geschiedenis Leiden en omstreken

De Dirk van Eck-Stichting brengt de sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken onder de aandacht van een breed publiek. We organiseren filmavonden en lezingen, we zetten ons in voor het behoud archieven en we geven boeken en dvd's uit. Donateurs van de stichting ontvangen het Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken gratis.

Voor meer informatie over ons en onze komende activiteiten kunt u contact opnemen met:

Dirk van Eck-Stichting
Postbus 849
2300 AV Leiden
email: info@dirkvaneck.nl

www.dirkvaneck.nl

Bouwbedrijf Paardekooper

Sedert 1881

In 1881 heeft Arie Paardekooper de fundamenteën gelegd voor ons bouwbedrijf. Verweven met deze lange historie is de liefde voor het vak, vakmanschap, vertrouwen en natuurlijk altijd weer bouwen. Bouwbedrijf Paardekooper restaureert, renoveert en onderhoudt gebouwen.

- Lid van het NVOB
- Lid Bouwgarant
- Erkend Hoofdaannemer
- Erkend Leerbedrijf

Miening 41, 2381 GP Zoeterwoude
071-5801254

info@bouwbedrijf-paardekooper.nl

Arie Paardekooper 1857-1915

RUBRIEK MONUMENT

ROEREND ERFGOED IN OPMARS

RUBRIEK MONUMENT

In deze rubriek aandacht voor erfgoed buiten Leiden en regio. Deze keer richten we de schijnwerper op ons mobiele erfgoed.

Het roerend erfgoed is in opmars. Steeds meer mensen hebben interesse voor de mooie oude auto's, vliegtuigen, schepen, treinen en trams. Via de opbouw van een nationaal register voor mobiel erfgoed komt nu bescherming voor deze categorie van ons erfgoed nabij.

Het museumship Geertruida.

Het havenmuseum van Rotterdam.

Hoe is op dit moment de stand van zaken? In de afgelopen twee jaar zijn belangrijke stappen gezet in de verdere ontwikkeling van de stichting Mobiele Collectie Nederland als instrument dat overzicht verschaft over het mobiel erfgoed in ons land.

Bij de ontwikkeling van het nationale register mobiele collectie gaat het om twee zaken: inventarisatie en registratie van de objecten. Ten behoeve van de registratie moet uiteraard worden vastgesteld welke culturele waarde aan de objecten moet worden toegekend.

Daarbij wordt een indeling in twee categorieën: een kerncollectie en een 'brede verzameling', gehanteerd.

Het algemene register voor mobiel erfgoed wordt gevoed met gegevens uit de vier sectoren van mobiel erfgoed (water, weg, lucht en rail), een unieke situatie voor Europa. Momenteel is de situatie zo dat prioriteit zal worden gegeven aan objecten uit de sectoren water en weg, vooral ook omdat hier een grote achterstand is opgetreden. In het bijzonder in de laatste sector is een forse inhaalslag geboden. De sector water beschikt overigens al over een eigen register, dat informatie zal doorgeven aan het nationale register.

Inventarisatie en registratie van mobiel erfgoed in ons land, dat is een complexe operatie, die veel tijd vergt. Vaak is de voortgang in de sectoren ongelijk. Nu is het al zo dat de begrippen Varend monumenten en railmonumenten in de wereld van het mobiele erfgoed inmiddels ingeburgerd zijn.

De term Varend monument is zelfs geregistreerd.

Oude technieken

Belangrijk is dat de kennis van oude technieken, zoals die voorkomen bij het mobiel erfgoed, niet verloren gaat. Bij het Havenmuseum in Rotterdam hebben ze daar wat op gevonden. Studenten gaan met moderne apparatuur de kennis van vakmensen op leeftijd vastleggen. Museumdirecteur Rein Schuddeboom (ook bestuurslid van de Stichting Mobiele Collectie Nederland) heeft een belangrijke schenking van een regionaal fonds goedgekeurd aan dit doel besteed.

We zien ze steeds vaker, die voertuigen van het verleden, die ons herinneren aan onze samenleving van vroeger. Ze betekenen ook een voortreffelijke aanwinst voor ons leefmilieu.

Wibo Burgers

SCHOOLVOORBEELDEN VAN MONUMENTEN IN LEIDEN

ROC ID College aan de Groenhazengracht.

De stad Leiden is trots op haar monumenten en er komen er steeds meer bij. Dat is mooi, het Leids cultureel erfgoed is een van de belangrijkste kwaliteiten van de stad. Gelukkig staan er inmiddels ook veel gebouwen uit de 20^e eeuw op de lijst van gemeentelijke monumenten. Maar gebouwen uit de wederopbouwperiode worden nog te weinig op waarde geschat. Een aangenomen motie van GroenLinks probeert hier wat aan te doen. Het belangrijkste is echter dat de gemeente Leiden beseft dat ook naoorlogse gebouwen, mooi of lelijk, onderdeel kunnen uitmaken van de Leidse cultuurhistorie.

Dinsdag 13 december meldde wethouder Jan-Jaap de Haan (Cultuur) trots dat drie bestaande Leidse schoolgebouwen de status hebben gekregen van beschermd gemeentelijk monument: het Bonaventura College aan de Mariënpoolstraat, het Visser 't Hooft aan de Kagerstraat en het ROC ID College aan de Groenhazengracht. "Met hun bijzondere baksteenarchitectuur, allerlei decoratieve details en zelfs een oude kapel zijn de kersverse gemeentelijke monumenten een waardevolle toevoeging aan de mooie lijst van al bestaande Leidse monumenten. Verleden en toekomst zijn in deze Leidse schoolgebouwen verenigd," zegt Jan-Jaap de Haan in het persbericht.

Dat deze drie scholen de monumentenstatus hebben gekregen, is te danken aan het zeer volledige rapport: *De school "Een sieraad der*

Agnes College, Eijmerspoelstraat, Schrama en Bos, 1965.

Voormalige MSG aan de Dieperpoellaan.

gemeente" De geschiedenis van de scholenbouw in Leiden Deel 1: 1800 – 1940. Het rapport is geschreven voor de Unit Monumenten en Archeologie Leiden door Yteke Spoelstra, een architectuurhistorica die onder andere gespecialiseerd is in scholenbouw.

Net als stations, musea, ziekenhuizen, overheidsgebouwen en andere (semi)openbare grote publieke gebouwen kennen scholen vaak een bijzondere architectuur. Schoolgebouwen zijn cultuurhistorisch van groot belang omdat in de architectuur meestal naast de typische architectonische kenmerken ook de onderwijsopvattingen uit die tijd goed afleesbaar zijn.

Daarom vormen scholen een belangrijk onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed. Vroeger dacht men daar helaas anders over. Aan het einde van het rapport is een lijst opgenomen van alle gebouwde scholen uit de perio-

de 1800 – 1940. Helaas is een groot deel daarvan gesloopt. Veel van de scholen die er nog wel staan zijn inmiddels aangewezen als rijks- of gemeentelijk monument. Daar komen er dus nu drie bij en dat is mooi.

Maar er is ook reden tot zorg. Dezelfde auteur, Yteke Spoelstra, schreef nog een rapport: *De school "Een sieraad der gemeente"* De geschiedenis van de scholenbouw in Leiden Deel 2: 1945–1965. Ook dit is weer een zeer volledig overzicht, nu van alle gebouwde Leidse scholen uit de wederopbouwperiode. Ook deze scholen geven een goed beeld van de architectuur en de onderwijsopvattingen uit die tijd. Veel van ons hebben in deze schoolgebouwen les gehad. Er is zelfs een grote kans dat onze kinderen er nu nog op school zitten. Ook in dit tweede rapport staat aan het eind een overzicht van alle scholen. Een aantal is inmiddels gesloopt maar heel veel scholen staan er nog steeds. Alleen is nu opvallend is dat geen van deze scholen een monumentenstatus heeft. En dit is reden tot zorg. Het lijkt erop dat de gemeente de cultuurhistorische waarde van een aantal scholen uit de wederopbouw nog niet inziet en de gebouwen makkelijk laat slopen wanneer nieuwe ontwikkelingen op de locatie gewenst zijn.

Vlakbij het nieuwe monument het Visser 't Hooft aan de Kagerstraat staan twee naoorlogse scholen op de nominatie om gesloopt te worden. De voormalige Middelbare Meisjes School Sint Agnes van de Rooms-katholieke Zusters van Liefde aan de Eijmerspoelstraat en de voormalige Mathesis Scientiarum Genitrix (MSG) aan de Dieperpoellaan. Deze twee scholen moeten wijken voor de herontwikkeling van de locatie Dieperhout. Er is duidelijk nooit een poging ge-

ADVERTENTIE

maatschoenen op het net?
www.maatschoenen.nl

Bonaventura College, Mariënpoolstraat.

daan om deze twee scholen te behouden of te hergebruiken. Dat is vreemd, want in het scholen-rapport wordt het volgende gezegd over het Agnes: "Dit fraaie exemplaar uit 1965/1966 is ontworpen door het Leidse architectenbureau Van Oerle, Schrama en Bos. De ruime groenstrook voor de school aan de Kagerstraat maakt dat het een beeldbepalend gebouw in de buurt is..." en over de MTS: "De school, die in 1964 ontworpen is door het bekende architectenbureau Jan Lucas en Henk Niemeyer is in 1966 in gebruik genomen. Minister Diepenhorst opende het gebouw dat vier miljoen gulden heeft gekost... Het gebouw is gaaf zowel in hoofdvorm als in detail en is exemplarisch voor schoolgebouwen voor het technische onderwijs uit de jaren zestig."

Het is tragisch dat ondanks bovenstaande kwalificaties de gemeente, tegen het advies van de Leidse monumentenselectiecommissie in, besloten heeft de twee scholen niet aan te wijzen als gemeentelijk monument maar ze te slopen. Blijkbaar gaat het monumentenbewustzijn van de gemeente nog niet veel verder dan tot de Tweede Wereldoorlog. Dit is volkomen onterecht. Ook naoorlogse gebouwen maken onderdeel uit van het Leidse cultuurhistorische erfgoed en verdienen soms een monumentenstatus.

Gelukkig is in september een motie van GroenLinks in de gemeenteraad aangenomen die het college verzoekt om bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de stad waarbij sloop van bestaande gebouwen aan de orde is, altijd de Monumentenselectiecommissie te consulteren over de waarde van eventueel aanwezig cultureel erfgoed. Ook verzoekt de motie het college altijd een onderzoek te doen naar de mogelijkheden van hergebruik van een gebouw wanneer dit gebouw door de monumentenselectiecommissie is voorgedragen voor voorlopige aanwijzing als beschermd gemeentelijk monument.

Helaas zal de motie de twee scholen op de Dieperhoutlocatie niet van de slopershamer redden. Daarvoor zijn de plannen al te ver gevorderd. Maar er is nog hoop. Gezien de huidige crisis op de woningmarkt is het niet heel waarschijnlijk dat in het bijzonder voor de MSG-locatie snel een ontwikkelaar gevonden zal worden. Misschien komt hergebruik dan weer in beeld en worden het Agnes en de MSG alsnog als gemeentelijk monument vermeld op de lijst van scholen in het nog te schrijven scholen-rapport Deel 3.

Walter van Peijpe

STIEL IN HET JAAR 2011

Donateurs en bestuur

Op 31 december 2011 telde STIEL 166 donateurs (was 162 eind 2010), 19 werkgroepleden en 30 bedrijfsdonateurs. Daarnaast werden 42 relaties en 32 erfgoedorganisaties van de activiteiten op de hoogte gehouden.

Het bestuur bestond uit G. van Hees (voorzitter), J.J. Gijsman (penningmeester, waarnemend secretaris vanaf juni 2010), H.J. Korthof-Matze (2^e secretaris), L. Barendregt (namens Oud Leiden), W.B. Burgers (redacteur Stielz), P. Buring en J.J. Turenhout (leden).

Voor een aanvulling in het bestuur, secretaris en webmaster, zijn contacten gelegd.

Het bestuur is in 2011 vier maal bijeengekomen.

Bijeenkomsten

Er werd dit jaar geen donateurbijeenkomst gehouden maar de donateurs werden uitgenodigd bij de presentatie van het boek 'Leids Vakwerk' op 16 juni bij Drukkerij van Ommeren en bij de presentatie van de uitslag van de verkiezing Jonge Monumenten bij het Regionaal Architecten Platform op 26 september.

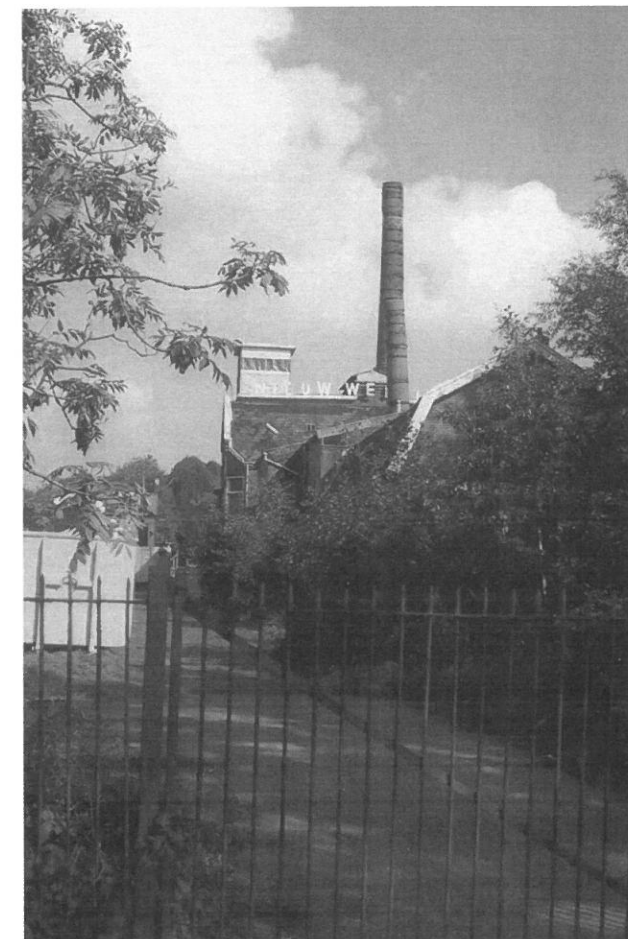
Panden

De onderzijde van het silogebouw van de **Meelfabriek**, Oosterkerkstraat 18, is opengemaakt, waardoor de betonnen silo's vanaf de singel zichtbaar zijn geworden. Verder is er in het gebouw opgeruimd. Er is geen publieksdebat over het gebruik gehouden en de convenantspartijen hebben geen voortgang rond renovatie/ontwikkeling gemeld. STIEL onderhoudt contacten met de convenantspartijen en houdt de website in de gaten (www.demeelfabriek.nl).

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) heeft in 2011 geen beslissing genomen over de door STIEL in 2010 aangevraagde toekenning van Rijksmonumentenstatus voor de **Van der Klaauw-toren**, Kaiserstraat 63, voormalig laboratorium. De gemeente heeft, in afwijking van de adviezen, de RCE hierover negatief geadviseerd. De gemeente heeft de in 2010 verleende sloopvergunning, hangende deze aanvraag, ingetrokken. STIEL heeft berust in het na bezwaar niet aanwijzen door de gemeente als gemeentelijk monument.

Op 17 februari is door de gemeente Rijnwoude een hoorzitting gehouden over de onderhoudssituatie van de voor-

malige dakpannenfabriek aan de Rijndijk, **Nieuw Werklust** (een Rijksmonument). STIEL had in 2010 bezwaar gemaakt tegen de afwijzing van B&W om de eigenaar aan te schrijven tot te plegen onderhoud. De Commissie Beroep en Bezwaar heeft zich geschaard achter het oordeel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en geoordeeld dat de eigenaar verplicht is de gebouwen van het complex wind- en waterdicht te maken.

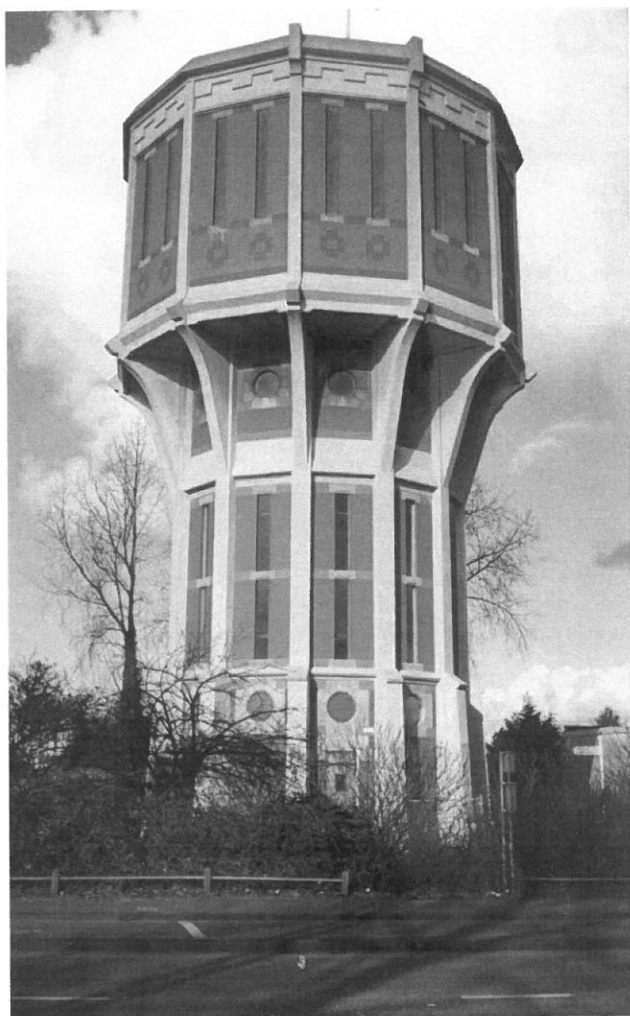

'Nieuw Werklust' in verwaarloosde staat.

Het voormalig kantoor van de **Leidse Duinwater Maatschappij** / LDM, aan de Ir. Driessenstraat, is nog niet aangewezen als gemeentelijk monument.

Naast de voormalige bedrijfsgebouwen **Paternotte** / **Nobelcomplex** in de Marktsteeg, waarin een Muziekcentrum ruimte krijgt, wordt nog een aantal oudere bedrijfspanden in de Marktsteeg als gemeentelijk monument aangewezen, zodat in ieder geval de gevelwand behouden blijft.

In de voormalige **watertoren** aan de Hoge Rijndijk zal volgens berichten in de pers een galerie op de begane grond worden gevestigd.

De Leidse watertoren, op weg naar herbestemming.

De ambachtelijke **schoenmakerij in de Bakkersteeg**, waar sinds 1937 het bedrijf van de heer Zierikzee was gevestigd en dat na zijn dood in 1992 is overgenomen en voortgezet door andere schoenmakers, dreigde zijn bestemming te verliezen bij verkoop. Door een particuliere koper is het pand gekocht en daardoor kan de schoenmaker zijn werk voortzetten.

Stielz

De tweeëntwintigste jaargang van Stielz telde vier nummers en bevatte onder meer artikelen over de volgende onderwerpen: afscheid van Wernink Beton, onderhoud aan Nieuw Werklust verplicht, plannen met het Van der Klaauw-laboratorium, Directieketen als erfgoed, Presentatie van de vijf bedrijfspanden na 1940 voor de Jonge Monumenten Verkiezingen, vervolg van de serie over panden aan de Steenstraat (naaimachinecentrum), Wijziging van de Monumentenwet uit 1988, nieuw monumentenbeleid met minder regels en voorschriften, subsidie van RCE voor instandhouding van monumenten, artikelen over hergebruik van industriële monumenten elders in Nederland.

Contacten

De gemeente Leiden heeft in 2011 verscheidene activiteiten gehouden rond de viering van 50 jaar Monumentenwet. STIEL is gevraagd een artikel te leveren in een herdenkingsboek.

Tijdens de Open Monumentendagen op 10 en 11 september hebben de bezoekers aan de te bezichtigen panden een keuze kunnen maken uit een vijftal woonhuizen en een vijftal bedrijfspanden na 1940 (Jonge Monumenten Verkiezingen). De verkiezing was ook een onderdeel van de viering van 50 jaar Monumentenwet en is in samenwerking met de gemeente Leiden en de Vereniging Oud Leiden tot stand gekomen. Hiermee is aandacht gevraagd voor recente bouwkunst, o.a. de Wederopbouwperiode. De woonhuizen aan de Middelstegracht 14-18, in 2005 ontworpen door architecte Mieke Rietveld, kregen de hoogste score. In de categorie bedrijfspanden was het Van der Klaauw-laboratorium van Rijksbouwmeester Gijsbert Friedhoff royaal de winnaar, met 37% van de uitgebrachte stemmen. Een foto van het winnende gebouw werd aan de eigenaar / ontwerper uitgereikt door de bekende restauratie-architect Bob van Beek in het RAP Architectuurcentrum.

STIEL neemt deel aan het overleg van historische verenigingen in Leiden, de Erfgoedkoepel, met betrokken

De gevelwand van de Marktsteeg blijft behouden.

De voormalige dekenfabriek van Scheltema voor de restauratie.

wethouders. Onderwerpen van overleg zijn o.a. geweest: het Programma Binnenstad, de Cultuurnota, 50 jaar Monumentenstad, het verdwijnen van het bord Au Bord du Rhine, het opheffen van de Monumentenselectiecommissie en het hiervoor in de plaats stellen van een Erfgoedcommissie, waarin geen plaats meer is ingeruimd voor leden die de lokale erfgoedinstanties vertegenwoordigen. STIEL is niet gelukkig met deze wijziging.

Door Stichting Levend Ambacht Leiden (STAL), een dochterorganisatie van STIEL, is in samenwerking met de Leidse Amateur Fotografen Vereniging het boek 'Leids vakwerk, ambacht in bedrijf' uitgebracht.

Voor een landelijk boek over gevelstenen en muurreclames heeft STIEL een overzicht van Leidse muurreclames aangeleverd aan Stichting Tekens aan de Wand.

Memorabilia

STIEL ontving een vijftigtal bedrijfsfoto's van de voormalige Hollandse Constructiewerkplaatsen / HCW uit 1973, waarvan een selectie in STIELZ jrg. 22, nr. 3 is geplaatst.

De foto's zijn overgedragen aan het Regionaal Archief Leiden / RAL. Eerder ontving STIEL archieven van de voormalige Distilleerderij Hartevelt uit 1795 en het jubileumfotoboek 1760-1910 (in bruikleen van de schenker). Ook deze schenking is overgedragen aan het RAL. Voorts zijn overgedragen de prachtige jubileumfotoboeken met 88 foto's uit 1890 van de voormalige Textielfabriek van Krantz. Ook twee boeken met 182 Leidse briefkaarten zijn overgedragen aan het RAL. Alle foto's heeft STIEL laten digitaliseren.

Eén van de twee schilderijen van Lucas Verkoren (ex-directeur Hartevelt) is overgedragen aan de Lakenhal, evenals een houten model van een Leidse straatlantaarn op ware grootte (19e eeuw), waarvan eerder al een foto in Stielz heeft gestaan. Een uit Groningen opgehaalde gevelsteen uit 1760 zal binnenkort worden teruggeplaatst in het Hartevelt-complex. Een grote koperen aftapkraan van de distilleerderij is geschonken aan de Lakenhal.

Werkbezoek

Het bestuur bracht een werkbezoek aan het Werelderfgoed Zeche Zollverein te Essen, hergebruik (van een industrieel monument) van een kolenmijn als cultuurcentrum.

Financiën

Het jaar 2011 zou afgesloten zijn met een verlies van € 900,-, maar doordat STIEL een legaat ontving, sluiten we 2011 af met een batig saldo van € 1.615,-.

UIT LEIDEN EN REGIO

PLEIDOOI VOOR BEHOUD

'SNEEUWWITJE'

Leiden – In de afgelopen maand hebben initiatiefnemers Reinier Verbeek en Sjaak Veringa een actie op gang gebracht voor het behoud van het Leidse woon/atelierschip Sneeuwwitje.

Het gaat hier om een van de laatste ijzeren schepen, dat ooit in Leiden in gebruik was als woon/atelierschip. De romp diende vroeger als zeilschip van het type Hasselter Aak. Deze romp is door de Leidse beeldhouwer Frans de Wit in zijn jonge jaren opgebouwd van afvalstaal van de

Koninklijke Nederlandse Grofmederij op de Waard, met een markant resultaat.

In een brief aan B. en W. pleiten de initiatiefnemers voor een goede ligplaats voor het historische vaartuig. Het is de bedoeling van het gemeentebestuur om voor alle woon-schepen dezelfde richtlijnen te hanteren. De initiatiefnemers menen dat daardoor alle originele woonscheepjes zullen verdwijnen. Daarvoor in de plaats komen dan vierkante betonnen bakken, met een kunststof nep-houten opbouw.

Belangrijk voor het schip is een goede ligplaats, bij voorkeur in het historische centrum van de stad, menen Verbeek en Veringa. Aan het gemeentebestuur wordt gevraagd dit mogelijk te maken. Financiering en exploitatie zijn geheel in particuliere handen.

BOEK & TIJDSCHRIFT
AANTREKKELIJK FOTOBOEK OVER LEIDS AMBACHT

Eindelijk weer eens een goed boek over het ambacht in Leiden. In vorige eeuwen hebben veel inwoners van Leiden hun brood verdiend in deze sector. In de oude ambachten en het traditionele handwerk, dat we kennen uit de tijd van het gildenstelsel. In de periode van de industrialisatie en ook na die tijd bleven er kleine bedrijven met handwerk. En ook tegenwoordig zijn er in Leiden nog vele tientallen ambachtslieden werkzaam. Zij maken kwaliteitsproducten op kleine schaal, die vaak op maat worden gemaakt, naar behoefte van de klant.

Ruim dertig van hen vinden we terug in het fotoboek *Leids vakwerk – Ambacht in bedrijf*, een gezamenlijk product van STAL (Stichting Levend Ambacht Leiden, dochter van STIEL), LAFV (Leidse Amateur Fotografen Vereniging) en de drukkerijen Mostert en Nautilus en uitgeverij Ginkgo. Het is een aantrekkelijk fotoboek geworden over de tegenwoordige ambachtslieden in Leiden.

Leids vakwerk – Ambacht in bedrijf, 31 ambachtslieden in hun werk gefotografeerd, Leiden, Stichting Levend Ambacht Leiden, 2011. 72 blz., ill. ISBN 978-90-71256-00-4. Prijs: 15 euro.

ADVERTENTIE

Wij brengen het
nieuws bij u thuis!

Met het Leidsch Dagblad blijft u op de hoogte van de gebeurtenissen in uw omgeving én leest u al het landelijke en wereldnieuws. Daarnaast besteden we veel aandacht aan cultuur, sport, wonen en ontspanning. Nieuws dat u direct raakt.

Dat brengen wij graag bij u thuis.

Word abonnee,
bel 088 – 8241111
of surf naar
www.leidschdagblad.nl

www.leidschdagblad.nl

Leidsch Dagblad

Wir leben Autos.

Ontdek échte service

Wij gaan verder dan klantgericht denken

Dankzij onze schaalgrootte en veelzijdige organisatie hebben we je meer te bieden dan mooie auto's tegen scherpe prijzen. Kom langs, je bent méér dan welkom.
Kijk op www.motorhuis.nl voor een dealer bij jou in de buurt.

motorhuis

meer dan welkom

markleur beweegt | motorhuis | autoschadehuis | multirent | multilease | multi energy

Boerhaavemuseum

Kwik nagenoeg nul

de ontdekking van supergeleiding

tentoonstelling verlengd tot en met juni 2012

10-03-2012 t/m 13-01-2013

De Stijl

Bijzondere presentatie gewijd aan de kunstenaarsbeweging De Stijl. Theo van Doesburg richtte in Leiden het tijdschrift De Stijl op en in Leiden had hij enkele jaren een atelier. Behalve zijn vroege schilderijen, tekeningen en ontwerpen, zijn ook de eerste glas-in-loodramen nu tentoongesteld.